

BARNEOMBUDET

Barne- og familiedepartementet (BFD)
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Vår ref:
20/00395-3

Saksbehandler:
Elin Saga Kjørholt

Dato:
25. juni 2020

Høringssvar fra Barneombudet – varsling av fornærmede og etterlatte når barn under 15 år har begått alvorlige lovbrudd

Vi viser til høringsnotat fra departementet datert 30. mars og takker for muligheten til å komme med innspill.

Spørsmålet om å innføre en hjemmel i barnevernloven for varsling av fornærmede og etterlatte etter alvorlige lovbrudd begått av barn under den kriminelle lavalder reiser en rekke vanskelige problemstillinger. Barneombudet er derfor glad for at departementet både har bestilt en ekstern utredning, og selv foretar en grundig gjennomgang av ulike sider av saken i høringsnotatet.

Vi er imidlertid skuffet over at vi heller ikke i denne saken kan se at departementet har forsøkt å innhente barns egne stemmer i prosessen, slik tilfellet har vært i en rekke lovarbeid som berører barn de siste årene. Barneombudet understreker at barn har rett til å bli hørt i saker som angår dem – også i utredninger som denne.

Barneombudets anbefalinger oppsummert

Barneombudet mener primært at det ikke bør innføres en hjemmel for varsling i barnevernloven og ber om at departementet gjør ytterligere vurderinger av om andre tiltak kan ivareta fornærmede og etterlatte.

Subsidiært mener Barneombudet at lovforslagene både fra Riedl-utvalget og fra departementet er for vide og ber om at departementet på nytt vurderer om tiltakene dette gir rom for er nødvendige og forholdsmessige overfor barnet, slik menneskerettighetene krever.

I det følgende går vi nærmere inn på disse to anbefalingene.

1. Behovet for varslingsregler i barnevernloven

Vi støtter her i det alt vesentlige de vurderinger som er gjort av Riedl-utvalget.

Barneombudet vurderer det som et viktig prinsipp at barnevernlovens formål er å ivareta barnets beste, og mener at man ikke bør åpne for andre hensyn. Dersom man i denne omgang åpner for bestemmelser som ivaretar andre hensyn, er det fare for at man også ved senere anledninger kan la andre hensyn enn barnets beste få plass i loven.

1.1 Generelt

Barneombudet har stor forståelse for at hensynet til etterlatte og fornærmede kan utgjøre sterke grunner for regler om varsling i enkelte tilfeller der barn under 15 år har begått alvorlige lovbrudd. Vi mener imidlertid det vil være uheldig å innføre en hjemmel om varsling i barnevernloven, og ønsker at myndighetene ser på andre løsninger for å ivareta hensynet til fornærmede og etterlatte.

Riedl-utvalget peker på en rekke grunner til at varsling til etterlatte og fornærmede kan være belastende for barnet. Det er vanskelig å se at varsling normalt er et tiltak som fremmer barnets rehabilitering tilbake til samfunnet i tråd med FNs barnekonvensjon artikkel 40.

Det er på det rene at varsling vil utgjøre et inngrep i barnets rett til privatliv etter Grunnloven, FNs barnekonvensjon artikkel 16 og EMK artikkel 8, se nedenfor. For at et inngrep i privatlivet skal være legitimt, kreves det at tiltaket er nødvendig og forholdsmessig. Et inngrep er ikke nødvendig dersom hensynet til andre kan ivaretas på måter som er mindre inngripende for barnet. Myndighetene plikter derfor å utrede om andre tiltak som er mindre inngripende for barnet kan ha tilsvarende eller bedre effekt.

1.2 Eksempler på andre virkemidler som bør utredes nærmere

Samtykke

Barneombudet ser at varsling kan være i barnets interesse for å unngå rykter og spekulasjoner, og å hindre vanskeligheter og utrygghet for barnet. I visse tilfellene kan det derfor sies at varsling vil være til barnets beste selv om det kan skape utfordringer for barnets rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet. I disse tilfellene mener Barneombudet det er rom for å jobbe med samtykke til varsling, og at hjemmel for varsling derfor kan være unødvendig.

Barneverntjenestens ansvar for samarbeid og god tilbakeføring

Barneverntjenesten har ansvar for oppfølgingen av barnet som er plassert. De har også ansvar for å forsøke å etablere et samarbeid til barnets beste, samt å skape en prosess som sikrer god tilbakeføring til lokalsamfunnet for barnet der det er aktuelt. Dette vil være en mer aktiv og positiv rolle enn å kun ivareta en varslingsplikt.

Oppholdsforbud

I tilfeller der barnet utgjør en fare og/eller hensynet til etterlatte eller fornærmede veier ekstra tungt kan politiet benytte muligheten til å ilegge personer under 15 år oppholdsforbud, jf. straffeprosessloven. § 222 c. Bestemmelsen setter vilkår om fare for ny kriminalitet, men dersom man mener at vilkåret om gjentakelsesfare ikke bør gjelde i spørsmålet om varsling, kan § 222 c. justeres for å sikre dette. Oppholdsforbud kan være et tiltak som er mindre inngripende overfor barnet, samtidig som det ivaretar hensynet til fornærmede og etterlattes frykt for tilfeldige møter. Barneombudet mener dette er en mulighet som bør utforskes nærmere.

1.3 Konklusjon

Barneombudet mener det bør utredes nærmere om andre virkemidler kan ivareta hensynet til andre parter og som kan innføres gjennom andre systemer enn barnevernet. Vi ber om at departementet utreder andre mulige virkemidler før man velger å innføre en hjemmel for varsling i barnevernloven.

2. Subsidiært: Dersom det skal innføres regler om varsling i barnevernloven

2.1 Generelt

Barneombudet anser at varsling utgjør et sterkt inngrep i barnets rett til privatliv, som i tillegg til lovhjemmel krever et legitimt formål og at inngrepet skal være nødvendig og forholdsmessig overfor barnet, jf. EMK artikkel 8. Kravet om forholdsmessighet innebærer at inngrep skal veies opp mot belastningen dette innebærer for barnet.

Dersom varsel til fornærmede og etterlatte skal gå foran barnets beste i enkelte tilfeller, innebærer kravene i artikkel 8 at det blir nøye vurdert hva som er nødvendig og forholdsmessig. Vilkårene for varsling må fastsettes i tråd med dette.

Varsling vil etter straffeprosessloven og psykisk helsevernloven være knyttet til en ilagt straff. Det vil ikke være tilfelle her. Grunnlaget for inngrep i personvernet vil derfor være svakere, og det må være et viktig tilleggsmoment ved vurderingen av vilkårene at barn under 15 år ikke er ilagt straff. Det må etter dette settes strenge krav til både regelverket og gjennomføringen av dette.

2.2 Enkelte problemstillinger knyttet til lovhjemlene

Hvilke lovbrudd

Tilfeller der hensynet til etterlatte og fornærmede kan veie tyngre enn barnets beste må etter vårt syn begrenses til de aller mest alvorlige sakene, f.eks. grove trusler, grov vold, grov voldtekt og drap/ forsøk på drap.

Bør det settes krav til gjentakelsesfare?

Selv om etterlatte og fornærmede kan ha behov for informasjon også der barnet ikke anses som farlig, mener Barneombudet det må vurderes om det skal settes et krav til at frykten for å møte barnet skal være forbudet med reell fare. En vurdering av gjentakelsesfare vil kreve at det blir foretatt gjentakende risikovurderinger av barnet. Det er uansett utstrakt praksis i institusjoner som har barn plassert etter § 4-24 at det foretas risikovurderinger. Spørsmålet er om disse vurderingene anses tilstrekkelige, f.eks. i forhold til politiets risikovurderinger.

Hvilken informasjon skal et varsel inneholde?

Barneombudet mener det kun er informasjon som anses nødvendig for å skape trygghet som bør omfattes av varselet. Dette kan være varsel om plassering i institusjon, varighet av vedtaket, hvilken landsdel/by de er plassert samt fravær der barnet kan tenkes å befinne seg i sitt tidligere lokalsamfunn. Det vil her oppstå vanskelige grensetilfeller, for eksempel om det skal varsles når barnet rømmer eller har annet uberettiget fravær fra institusjonen.

Av hensyn til barnets personvern og målet om rehabilitering bør det ikke åpnes for ytterligere innsyn i saken, verken i vedtak om plassering eller behandlingsopplegg ol.

Hvem skal få varsel?

Personkretsen som kan motta varsel omtales som etterlatte eller fornærmede. Dette er ikke en ensartet gruppe som kun består av ofre. I noen tilfeller kan handlingen ha funnet sted som del

av et oppgjør mellom rivaliserende grupper. Skal det skilles mellom ulike grupper fornærmede, eller veier de samme hensynene like tungt i alle saker?

Hvem kan fatte beslutning om varsling?

Barneombudet er enig i at beslutningen om varsling må legges til fylkesnemnda. Det er et spørsmål om vedtaket kan gjøres tidsbegrenset og om det evt. kan fastsettes krav om at vedtaket tas opp til ny vurdering etter en gitt tid.

Hvordan skal man sikre gjennomføringen?

Barneombudet følger tett med på barnevernets ressurser, kapasitet og systemer. Vi er bekymret for at verken barneverntjenester, institusjoner eller fylkesmenn som klageinstans er rustet til å ivareta enda en spesialisert oppgave som krever den grad av skjønn, nøyaktighet og effektivitet i saksbehandling som er nødvendig for å følge opp disse sakene.

Når varsel ikke lenger er forholdsmessig

Målet med tiltaket skal være rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet. På et tidspunkt vil det kunne oppstå spørsmål om barnet har kommet så langt i denne prosessen at varsling har blitt et uforholdsmessig tiltak.

2.3 Konklusjon

Barneombudet mener at både departementets og Riedl-utvalgets lovforslag gir for vide hjemler og at det bør vurderes på nytt hvilke vilkår som skal til for at varsel blir begrenset slik at det kun utgjør nødvendige og forholdsmessige inngrep overfor barnet.

Vennlig hilsen

Inga Bejer Engh
barneombud

Elin Saga Kjørholt
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.